

1. Michaelis / Joh. Georg. / diff. de viro stante
inter Myrtos, Halle 1739.

2. Moller / Christoph Gottfr. / diff. de Genuina
vorum xarakter et ypostasi notione,
Lippſie 1738.

3. Mosheim / Joh. Laur. / diff. de jefu Christo
vindice dogmatis de mortuorum ad
vitam reditu, Helmſt. 1740.

4. Müller / Gottfr. Ern / diff. de papolatria.
Lippſie 1726.

5. Müller / phil. / diff. de jure Dei in Homines;
jena 1701.

6. diff. de regno Israelis reſtauran.
do, jena 1709.

7. crocodilus lacrimans, jena 1733

8. diff. de Jefu Christo deandropo, jena
1704

9. diff. de gloria
mundi jena 1661.

14
Q. D. B. V.

DISPUTATIO THEOLOGICA,

DE

BONA IN-

TENTIONE,

PLERORUMQUE OMNIUM SE-
CTARIORUM ASYLO,

Quam,

SUB AUSPICIIS

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,

SERENISSIMI PRINCIPIS REGII AC DOMINI,

DN. FRIDERICI AUGUSTI,

ELECT. SAX. HEREDIS,

ETC. ETC. ETC.

PRÆSIDE

DN. JO. GEORGIO NEUMANNO,

SS. THEOL. D. ET P. P. CONSIST. ECCLES. ASSESSORE

ET ACADEM. BIBLIOTHECARIO,

DOMINO PATRONO, AC PRÆCEPTORE SUO,

per omne vitæ spatium colendo,

Ad diem

Julii MDCCVI.

tuebitur,

BALTHASAR GEYDER, NORDLINGENS.

AUCTOR ET RESPONDENS.

Recusa, Anno 1711.

DISPUTATIO THEOLOGICA

BONAN

TENTIONE
PLERORUMQUE OMNIUM SE
CTARIORUM ASYLO

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS REGIS AC DOMINI
D. FERDINANDI AUGUSTI

ELECT. SAX. HEREDIS

ET C. ET C.

D. JO. GEORGIO NEUMANNINO

SS. THEOL. D. ET P. P. CONSIST. DOCT. ASSessor

ET ACADEM. BIBLIOTHECARIO

DOMINO PATRONO, AC FR. PATR. SVO

Ab anno 1711 MCCCLXI

BALTHASAR GEYDNER

ALUMNI

J. N. J.

§. I.

Um nihil in rebus humanis, ita fauste feliciter agatur, quod non vel error aliquis occupet, vel vitium contamineat; haud facile alia, in palliandis criminibus *προφασεις*, ita frequens & vulgi sermonibus trita est, atque *bona intentio*; quippe quam non tantum aperte flagitiosi, ubi ad iudices perventum est, sed etiam hypocritæ, qui de fraude convicti sunt, delictis suis prætexunt.

§. II. Inter hypocritas vero, cum etiam Hæretici, & quicunque Sectarii, ex Christi iudicio, referantur, omnium seculorum fidei perspectum, ipsaque comprobatum experientia est, sub hac maxime larva plerosque omnes delituisse, hanc in scenis & pulpitis suis decantasse, hac denique propemodum una, non incautis tantum, sed vel perspicacissimis aliquando imposuisse.

§. III. Jam pridem ante nos, hoc argumentum ex instituto tractavit Drexelius, Pater Ignatianus, duobus quidem Libris, de *Recta Intentione*, copiose, nec inerudite scriptis, quorum altero, *Intentionem bonam, malam, indifferentem ac denique nullam* explicat, altero vero *bona intentionis comites*, ut vocat, *sive hostes; ut pote, inanem gloriam, iudicium temerarium*, denique & *signa ejus, praxin & premia* enumerat. At si dicendum quod res est, nec *αξιωματικη* Philosophicam in describenda accuratisque limitibus distinguenda *Intentione* observat (cum ne descriptionem quidem bonæ Intentionis

præmiserit) nec idoneis & veris, sed fabulosis maximam partem exemplis, lemmata, quæ posuit, illustrat? certe scopum, quem nobis in præsentî præfiximus, non attingit. Multo autem exquisitius in hoc argumento versati Doctores Scholastici sunt, & ex veteribus quidem *Bonaventura*, ingeniosus homo, & in explanandis Lombardi sententiis perspicuus, quem deinceps magno numero secuti sunt alii, sive Moralis, sive Casuistica Theologiæ Interpretæ, qui modo latius explicarunt hanc doctrinam, modo cumulatis, ut solent, quæstionibus involverunt magis, parum tamen quod ad usum & scopum nostrum transferri possit, attulerunt.

§. IV. Plurimum autem refert, hanc Tractationem a nomine ordiri. Cum enim omnis doctrina verborum juxta & rerum cognitione absolvatur, vocabula certe, ceu rerum indicia & notæ hoc minus fastidiri debent, quo pluribus quandoque involuta sunt ambiguitatibus, a quibus nisi mature liberaveris illa, nec ipsius rei evitari poterit confusio. Equidem dolet Gabriel Vazquezius, nec apud Aristotelem, Philosophorum Principem, nec apud quenquam Græcorum Patrum, vocabulum quod *Intentioni* exacte respondeat, reperiri. *Disp. XL. C. II. art. 1. p. 276.* Sed supervacaneam hanc ἀκρίβειαν esse existimo; nam quæ apud Aristotelem occurrit προαίρεσις vox, a Cicerone, aliisque Scriptoribus Romanis constanter *propositum* appellatur, adeoque *Intentionis* vim & potestatem satis exhaurit. Est enim προαίρεσις judice hoc Philosopho, ἀπὸ τῆ προαίρετῆ dicta, προαίρετόν vero idem, ac ὡς ἐν πρῶ ἐτερον αἰρετόν, id est: *Quod præ aliis optabile & amplectendum*, *Libr. III. Eth. IV.* Non nego quidem, προαίρεσιν si pro consultatione accipiatur & *potentiam cognoscitivam* arguat, a Synonymis *Intentionis* excludi quandoquidem βύλευσις seu consultatio actus tantum intellectus est; nec consultamus de finibus, sed de mediis ad finem

nem ducentibus: ἢ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν, πρὸς τὰ τελεῖ,
ut ibidem tradit Philosophus; attamen ubi desiderium vo-
luntatis notat & ὄρεξιν, sive appetentiam includit, ex anteceda-
nea ἐγλέσσα subortam, quo sensu Philosophus pergit: ἐκ
τῆ βυλεύσαοδαι γὰρ κριναντες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν ἐγλέουσι. id est:
postquam consultatione adhibita, de re consultavimus, juxta hanc
consultationem eam appetimus. Libr. III. C. V. Eth. tum certe pa-
rum, aut nihil discriminis inter Proeresin & Intentionem in-
tercedere, dixerim. Quod enim Græcis est, ex προαίρεσι ali-
quid facere, id Latinis Scriptoribus, de industria & voluntate
ex instituto, deliberatione, dedita opera, studioque & cupiditate,
aggredi aut perficere. Solent enim ista, per Expositionem
ut Rhetores vocant, non raro cumulari, juxta illud Tullii:
de voluntate tua, ut simul sumus, vel studio potius, & cupiditate
nihil dubito. Libr. XII. Epist. 26. ad Atticum.

§. V. Nec in Sacris defunt vocabula, quæ Intentionis vim & significationem exprimant. Nam Bonaventuræ judicio Lib. II. d. XL. Illud Christi effatum Matth. VII. v. 17. 18. de bona arbore fructus bonos faciente, huc pertinet. Quandoquidem nomine arboris bonæ, non tam mentem, quam voluntatem significari Interpretes docent, ex qua, si mala fuerit, non possunt non, velut ex radice mala, viciati fructus exurgere. Utut rectius, de homine fideli, & cum DEO reconciliato, explicandum id esse, contextus svadeat. Sunt etiam, qui illam Servatoris sententiam huc referunt: Lucerna corporis est oculus, quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quod si malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Luc. XI. v. 34. Quem locum de recta intentione quoque Augustinus explicat, apud Drexel Lib. I. G. III. Quod enim Lucerna in domo, aut quod oculus in corpore est: idem mens & affectus voluntatis in anima. Si proinde sincerus sit oculus intentionis, nec pravis affectibus obscuratus, totum quoque hominis corpus, id est integrum hominis officium ad regulam honestatis dirigitur. Itaque præclare Gre-

gorius: Quid per oculum inquit, exprimitur, nisi opus suum præ-
veniens cordis intentio? Quæ priusquam se in actione exercent,
hoc jam quod appetit, contemplantur. Et quid appellatione corporis de-
signatur? nisi unaquaque actio, quæ intentionem suam quasi intuen-
tem oculum sequitur. Lucerna itaque corporis est oculus, quia
per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. Lib. XXIX.
Mor. C. VI. Denique, cum omnis actio moralis, & ad legem
ceu regulam normanda, & ex bonâ intentione æstimanda
sit; utrumque illo Christi præcepto, contineri Celeb. Pu-
fendorfius observat, quo DEVM & proximum, ex toto corde, ex
tota anima omnibusque ejus viribus; id est plenissima ut ipse inter-
pretatur, intentione diligere jubemur. de Jur. Nat. & Gent. Lib. I.
c. VIII. p. 135.

§. VI. Sed, ut ad rem ipsam propius accedamus; non est
nobis in præsentem cum Dialecticis negotium, qui intentionem
aliam primam, aliam secundam faciunt, & primam quidem
vocant nomen primæ impositionis, ut homo, secundam vero,
nomen secundæ impositionis; ut homo est vel genus vel species,
id quod latius explicat Dominicus de Flandria, Thomæ subtilis-
simus Interpres, ita pergens: Prima Intentio sive prima con-
ceptio, est primarius conceptus, quam habemus de re. Ex hoc
autem quod primo concipio naturam hominis per reflexionem ope-
rationis intellectus supra se ipsum, concipio ipsam naturam esse in
pluribus numero differentibus. Et ideo ipsi attribuitur nomen
secundæ Intentionis, scilicet species. Ex quo patet, quod homo
non est prima Intentio, sed est terminus significans immediate
primam Intentionem. Similiter species, non est secunda Intentio,
sed est terminus significans secundam conceptionem sive Intentionem,
ut patet ex Logicabilibus. L. I. Metaph. Arist. p. 205.

§. VII. Nec in præsentem moramus Intentionem, quam
Pontificii in Ministro Ecclesiæ requirunt, Sacramentorum
administratione defungere. Nam eo fervoris Tri-
detina Synodus progressa est, ut anathemate vibraret quos
cun-

cunque secus sentientes. Ita enim Sess. VII. Can. XI. verba sonant: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri Intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Nimirum, Intentionem Ministri in genericam dispescunt, quæ Minister Ecclesia intendit facere quod facit Ecclesia, & specificam, quam rursus vel actualem faciunt, quæ actu intendit Sacerdos, ex ritu Ecclesia celebrandi Missam, vel habitualem, quæ dicit habitum derelictum ex actu Intentionis frequentato, vel denique virtualem, quæ ex virtute Intentionis actualis, veluti ex radice procedit in opus. Jam nec actualem, nec omnino semper habitualem, a Ministro Ecclesiæ requiri ajunt, sed virtualem sufficere, veluti rem explicat Gabriel Biel *Expos. Liter. Sect. VI. f. 8.* Ut ut in hac causa mirum quantum dissentiant Scriptores Pontificii. Nam quidam Thomam secuti, habitualem ad perfectionem Sacramenti existimant sufficere, alii ad mentem Scoti, non habitualem sed virtualem exigunt, quippe quam hujusmodi esse dicunt, ut Minister sub ingressum templi saltem cogitaverit de ministrando Baptismo, licet postea cogitationibus distractus, ne animum quidem Sacris intentum amplius habeat. Quos proinde ceu fratres Cadmæos inter se committit Chamier, nec aliud discrimen inter virtualem & actualem esse ostendit: quam si quis dicat: *mulierem mediam esse inter hominem & pecudem, cum tamen sit homo etiam ipsa Panstr. Libr. I. C. XIX de Sacr.* Nos si quid in hac Controversia perspicimus, Intentionem Ministris aliam ad integritatem Sacramenti, aliam ad qualitatem Ministri spectare dicimus; illa facit, ut actio Sacramenti juxta institutionem Christi, ex consensu Ecclesiæ orthodoxæ celebretur, quam quidem quia muneris ratio exigit, ecquis neget Ministro Ecclesiæ incumbere? hæc vero, quæ ad fidem vitamque ejus pertinet, & Sacerdotem ornat juxta & perficit, dignam quidem Ministro Ecclesiæ esse docemus, neque tamen si deficiat, quicquam vel integritati Sacramenti,

menti, vel ejusdem, fructui decedere existimamus. Nam-
 que hoc illud est, quod jam suo tempore in Pontificiis no-
 tant pii Confessores, ideoque *Art. VIII. A. Conf.* eosdem strin-
 gunt, sed qua sunt moderatione, non nisi in Donatistis; qui
 sentiebant *Ministerium malorum inutile & inefficax esse.* Nec
 aliter statum Controversiæ B. Chemnitius format: *rixa*
inquit; non sunt de lana caprina, quando de Intentione Ministri
disputatur, sed de re magna, & de consolatione, que conscientis ne-
cessaria est, agitur: an scilicet fides, veritatem & efficaciam Sa-
cramentorum querere & constituere debeat in veritate. DEI insti-
tuentis & in virtute DEI promittentis, & juxta promissionem in a-
ctione Sacramentorum operantis: an vero divina illa veritas &
virtus suspendenda sit ab hominis Ministri cogitatione, fide &
Intentione? Exam. Concil. Trid. p. 225. Itaque cum & in hac causa
 suspectum olim sese reddidisset Calixtus, postea vero per *In-*
sentionem baptizantis, nihil aliud sibi, quam quod formam Ba-
 ptismi absolvat, intellectum fuisse responderet, hanc Calixti
 explicationem, ut menti Ang. Conf. conformem, admitti B.
 Glassius, ac probat. In dem Bedenken von den Helmstädtischen
 Streitigkeiten. p. 110. Ut proinde non dubitem, eandem
 hanc esse, quam nobis denuo Pietistæ movent, camarinam:
 quippe qui Ministrum Ecclesiæ, cujus bona Intentio vel
 factimonia spectata non sit, efficaciter & cum fructu, vel
 annunciare DEI verbum, vel administrare Sacramenta
 posse, cum Donatistis & Pontificiis, inficiantur. vid. Theo-
 log. Argent. Abgenöthigter Bericht von der Pietistischen Brü-
 derschaft. C. IV. §. 15. p. 222. seqq.

§. IIX. Sed de his veluti *et cetera*. Nunc enim
 quid ipsa Intentio sit, videndum, & ex Scriptoribus potis-
 simum Moralibus explicandum est. Ne vero ex eorum
 mente, desit descriptio; *Intentio*, morali sensu accepta,
nihil aliud, quam actus voluntatis elicitus est, quo illa ad finem
per

per media assequendum sollicitè annititur, ut eo tandem fruatur. Qui
vel per actum Intellectus, vel per motum appetitus rationalis;
vel per desiderium efficax Intentionem definiunt, eorum
in præsentia, causas non moramur. Ac ne cum illis quidem
contendimus, qui per actum mixtum, id est rationis æque ac
voluntatis, Intentionem describunt, quam sententiam Bona-
ventura propugnat. L. II. d. 38. a quo tamen ceteri fere omnes
disfident, & solius voluntatis actum esse contendunt, cum or-
dine ad Intellectum proponentem seu dirigentem, ut loquitur Vaz-
quez. Disp. in Prim. Secund. ar. 1. DXL. p. 274. Sed facile componi-
tur hæc liticula, distinctione, in circulis Philosophorum usita-
ta: siquidem intellectus ad Intentionem concurrat, antecedenter,
remote ac præsuppositivè; voluntas vero proxime, formaliter
atq; elicitive, sic, ut sine appetentia finis (quam omnes norunt
actum voluntatis esse) ne concipi quidem posse Intentionem,
existimem; conf. B. Ræbrensens noster qui in hoc studii ge-
nere vix habuit parem, Prudent. Moral. P. II. C. III. Porro
autem actus voluntatis, in elicitos seu interiores, & in impera-
tos seu exteriores, distingui constat; ac priores quidem illi
sunt, quos voluntas proxime, vitaliter & immediate per se ipsam
producit ac in se recipit, cujusmodi sunt; amor, desiderium,
electio, & delectatio; posteriores vero, imperati vocantur, quod
voluntas in alias potentias quoddam quasi imperium sibi
sumat, easque ad operandum compellat & adigat. Ut pro-
inde nihil obstet, quo minus Intentionem ad actum voluntatis,
& illum quidem elicitum referamus. Quandoquidem
in eo, ceu genere; amor, desiderium, electio, delectatio & Intentio
conveniunt. Quo de conferendus Azorius in Inst. Mor. p. 47.
§. IX. Sed nec dum satis constat, de Intentionis natura & in-
dole, nisi in rationes ejus específicas inquiramus, easdemque
per leges methodi, ex causarum συνδρομῶν colligamus. Itaque
hic actus I.) ratione subjecti, ab animantibus intellectu caren-
B
tibus

tibus differt, & solis hominibus vendicatur, qui ratione & voluntate pollent. Tamen si bruta enim etiam animantia bonum sibi iucundum, ceu finem appetant, tamen cum nec percipiant proportionem mediorum, ad finem ordinatam, nec ipsa met eligant media, ad finem consequendum idonea; ultro patet, *Intentionis actum*, proprie loquendo, iis tribui haud posse. Itaque *quidam* quidem, sive instinctum naturalem brutis competere dixeris, quo in bonum, naturae suae congruum, ferantur; minime vero *Intentionem*, ex praevia mediorum electione profectam. Sic enim v. g. aranea telam exorsura, non intendit capere muscas, nec ideo muscas captat, ut famem sedare & conservare naturam intendat, sed omnia haec naturali quodam impetu, quem DEUS, per naturam eidem inseverat, perficit, Qua de re vid. *Thom. 1. 2. q. 12. a. 5. q. 13. Layman. Thom. Moral. L. 1. C. 11. p. 15. Deinde II) ratione objecti*, a ceteris actibus consimilibus distinguitur *intentio*. Nam *electio* pro objecto agnoscit media, *delectatio*, circa finem jam obtentum, in quo acquiescit, occupatur; *Intentio* contra non nisi finem respicit absentem, eundemque per media obtinendum. Ex quo simul illud conficitur, prorsus non coincidere *Intentionem & finem*. Etsi enim interdum pro *fine*, ex vulgi sermone accipiatur, tamen, in praesenti, vulgi ratio habenda non est, quandoquidem finis ipsummet est objectum, in quod fertur *Intentio*, quod unice appetit & quarit; *Intentio* vero actus est, qui ab hoc objecto, sive turpi sive honesto, specificatur. Ubi quidem & de eo disquiritur: num quis possit plures simul intendere fines? nec quicquam dubii est, de *finibus, sibi invicem subordinatis*, quandoquidem Studiosus intendere simul potest & dignitatem Ecclesiasticam, & salutem Ecclesiae, & DEI gloriam, & suam ipsius utilitatem; Sed, num plures, & *illis quidem non subordinati* invicem fines, appeti simul queant, quaestio est? ut: num quis dignitatem militarem simul

&

& Episcopatum : spartam Consulis oppidani, & Professoris Academici, ambire queat? Quod concedendum esse, res ipsa loquitur *Uti enim*, Vazquez inquit, *intellectus plura intelligere potest, per modum plurium, non tamen ita perfecte, ac si per modum unius: aut ut unum solum cognosceret, eodem modo voluntas potest appetere plura, per modum plurium, non tamen tanto conatu ac perfectione, quanto appeteret, si ea per modum unius, aut unum tantum appeteret* Disp. L. in Prim. Secund. q. 12. art. 4. p. 279. Porro III.) *Et* mediorum mentio injicienda fuit, in *definitione Intentionis*; quippe quorum electionem supponit agens, qui ad finem adspirat. Ubi enim nulla mediorum ratio habita fuit, nec adeo consultatio præcessit atque electio, imperum quidem id dixeris atque præcipitantiam, non vero Intentionem, cordato homine dignam. Imprimis autem IV.) *ratione Formæ*, in efficaci studio nisuque, & conatu consistere Intentionem, statuimus. Quod uno quidem vocabulo *ἔργον* Aristoteles supra dixit. Scriptura autem eleganti quadam *ἐπιθυμία*, hunc nisum atque conatum per *studium totius animæ, totius cordis, mentis, omniumque virium* exprimit, ad Intentionis formam plenius describendam. Atque hoc pacto, ab actu *spei & desiderii* satis distinguitur; cum plerique omnes sperent æternam salutem, quin & desiderent, neque tamen eo efficaciter annitantur. Quod scite explicat Vazquezius cum, *spes & desiderium* inquit, *possunt manere in ratione simplicis & inefficacis affectus, quia seruntur in finem suum, sed non ut consequendum, Intentio autem semper est efficax affectus opere consequendi finem* Vazquez. Dist XL. art. 2. p. 276. Denique V.) *Finis* adjiciendus erat, quem in ipsa finis obtenti fruitione collocamus. Ideo enim brabeum intendit cursor, ut suum illud reddat, ejus etiam præstantia fruatur, eodemque se perpetuo oblectet.

§. X. Ceterum, cum finis, quem homo, ceu objectum suum,

per sequitur, vel natura sua *bonus* sit vel in se *malus* ac *vitiosus*; hinc sponte resultat distinctio, in vulgus nota, qua Intentio, in *bonam* atque *malam* dispescitur. Finis enim, ut pervulgatum illud habet, *discriminat actiones*, ut ut formam actionibus non largiatur. Ac de mala quidem *Intentione* nihil addo; nisi quod in *occultam*, seu *specie recti obiectam*; & *apertam*, seu *publicam* distingui possit, ultra proinde gravio-rem det pœnam, disquirunt Doctores. Nam, etsi hi modi actionem non variant, plurimum tamen augeat ejus pravi-ritatem, vel imminuant. Quid, quod aliquando novam actio-nis speciem generent, atque hoc gravius puniantur. Quo pacto *furtum* cum occulte peragitur, specie differt a *rapina*, similiter *obtrectio* a *contumelia*, & sic in ceteris. *vid. Less. de Just. & Jur. Libr. II. C. 12. p. 11.* Quantum ad *bonam intentionem* spectat, ea vicissim vel *inadequate talis* est, quæ alias etiam *Intentio boni*, ab objecto suo, vocari solet; vel *adequate & com-plete dicta*, quæ, dum bonitatem actionis, secundum omnes causas & circumstantias involvit, cum ipsa *actione* bona re-trocurrit. Nobis tamen in præsentī de *Intentione*, priori *sensu* accepta potissimum sermo est. Dum non de *actione* *bona* in universum, sed de hoc præcipuo ejus requisito, scilicet *bona*, in cœpto negotio, *Intentione*, disquiramus.

§. XI. Itaque princeps, in hoc argumento, Quæstio huc redit: *an si quis in causis fidei quicquam immutet, prætextu bona Intentione, a præpostero novitatis studio, excusari possit?* Quod utique antequam expediamus, de *bonitate morali actionis*, pau-ca quædam præmittenda sunt, ne aera feriamus, sed lucem sceneremur dicendis. Nimirum præclara est re-gula, quam ex Dionysio Areopagita, plerumque, petunt Doctores Moralis Prudentiæ: *Bonum est ex integra causa, malum ex quovis defectu.* Nec nego, hoc velut compendium dictorum esse,

esse, apud Dionysium, postquam de origine mali & boni
 fusius disputaverat. *Libr. de Div. Num. C. IV. p. 263.* Sed cur ex
 Pseudo-Dionysio arcessamus? quod multo disertius, expli-
 cat divinus Legis moralis interpres, Jacobus: *qui perspexerit*
in Legem perfectam libertatis, (id est; quæ libertati Christianæ
convenit Gal. C. V. v. 13. 14.) & permanserit in illa; hic ubi
non fuerit auditor obliviosus. sed effector operis; beatus (excul-
patus) factus suo erit: Qui vero Legem servaverit totam offende-
rit autem in uno, factus est omnium reus, Jac. C. I. v. 25. & C. II. v.
10. Quod, uti ad constitutionem actionis moraliter bonæ suffi-
cit; ita plenitudinem officii; Christiano homine digni, non-
dum exhaurit; nisi illud Pauli insuper accedat; Quicquid non
est ex fide, peccatum est. Rom. C. XIV. v. 23.

§. XII. Atque ut paulo clarius id pateat, actionis bonitas,
 vel νομικῶς, consideratur, quatenus Legi divinæ conformis est,
 vel εὐαγγελικῶς, in quantum fide animatur, & a Subjecto, cum
 DEO reconciliato proficiscitur. Ac proinde distinguen-
 dum diligenter est, inter *formam* bonæ actionis *essentialem*,
 quæ spectatur in statu absoluto; & *accidentalem*, quæ homi-
 nem respicit sub statu gratiæ & Evangelii: illa consistit in
 congruentia cum Lege; hæc in sanctificatione fidei. Quod si
 cum lege congruunt *opera*, tum moraliter *bona* dicuntur,
 ubi vero ex fide oriuntur, tum demum DEO *grata* atque
accepta redduntur; Quandoquidem, *sine fide, impossibile est pla-*
cere Deo. Hebr. C. XI. v. 6. Utrumque igitur ad actionem ho-
 minis Christiani concurrat, necesse est; cum verbum Le-
 gis, quod rationem *normæ & regulæ*, tum verbum Evange-
 lii, quod rationem *principii immediati* sustineat. Per illud
 quidem *actio* redditur bona, per hoc vero *Subjectum agens*
 bonum evadit, ut, docente Christo: *instar bonæ arboris sit, quæ*
fructus etiam sibi similes, id est, bonos ferat. Matth. C. VII. v.
17. Nam sicut palmes, Christus inquit, non potest ferre fructus

a se ipso, si non manserit in vite, ita nec vos, nisi in me manseritis; ego sum vitis, vos palmites, sine me non potestis facere quicquam. Job. C. XV. v. 4. 5. Congruat igitur opus Legi divinæ, quod peragit homo non renatus, tamen adhuc ἔργον ἀκαρπov seu opus infragiferum erit. Eph. c. V. v. 11. Sed tum demum erit fructuosum, Deoque acceptum, cum ex fide promanaverit, ceu fructus Spiritus Gal. c. V. v. 22.

§. XIII. Quæ vero illa οὐδὲ ποῦν causarum sit, unde actio moraliter bona dicatur, de eo præcipiunt Moralium Doctores; & bonitatem, vel *intrinsece* & *a priori*, spectant vel *extrinsece* & *a posteriori*. Saltem in eo non conveniunt satis, an concursus ille causarum, an vero conformitas cum recta ratione *internam* boni rationem constituat? *Vera & interna ratio boni & mali moralis*, Hornejus inquit, *in sola illa conformitate cum recta ratione & lege, aut exorbitantia ab ea consistit. Dico internam hanc esse rationem ejus: Quodsi enim id externum est, ut quidam vult, ecquid internum erit? Philos. Moral. Libr. II. C. VII. p. 250.* In quo quidem veterum complurium impetrat consensum. At qui tamen paulo exquisitius in hoc argumento versantur; Bonitatem Actionis moralis *intrinsecam* ponunt in perfectione, actioni in genere moris inesse debita; *extrinsecam* vero æstimant ex conformitate actus cum lege, ceu regula. Atque hoc ipso evincunt, bonitatem moralem *antecedenter* se habere ad voluntatem divinam. *Ratio, quod alii actus extrinsece sint boni, alii intrinsece mali, antecedenter quoque ad divinam voluntatem, petitur ab objecto, ejusque ratione morali immutabili, ex eo, quod, & prout aliquid cum ipso objecto tum humana natura est immutabiliter sub ratione quadam morali conveniens, ut præclare docet Vener. D. Zentgravius, ubi de hoc argumento ex instituto agit, Orig. Jur. Nat. p. 168.* Itaque *prima & principalis bonitas ab Objecto est, dum voluntas fertur in rem per se honestam, qua cum actus voluntatis unitur*

uniatur quasi & copulatur. Nam ut moralitas competit
objecto, ita quoque actui, in unione morali spectato, a quo
mediante ista unione, suam cum bonitatem, tum malitiam
obtinet. Sic, quia DEUS per essentiam bonus, atque adorabi-
lis est, amoris atque adorationis actus ei sic conveniunt, ut
cum hoc objecto copulati, primam suam bonitatem hinc
impetrent, adeoque, vel inde actus boni appellentur. Quem-
admodum ex adverso, idolum, ex lapide vel auro confectum,
nec, natura bonum, nec adorabile est, eoque amorem &
cultum respuit, nec si ametur vel adoretur, moralem bo-
nitatem actui imperitur. Itaque & ratio illa objectiva præ-
ceptum fundat de amando & colendo DEO: ut in objecto
per se indifferenti, bonitas actus a præcepto demum oria-
tur. Id quod Lud. Molina sic edisserit: *Obligatio Juris Naturalis
oritur a natura objecti, & diffundit sese in præceptum; sicut e
contrario, obligatio juris positivi oritur a præcepto & sese diffun-
dit in objectum. De Just. & Jure T. I. D. III. n. 2.*

S. XIV. Altera bonitatis moralis species a Fine consurgit.
*Sicut enim inquit, Thomas, in 2. Sent. Q. 18. a. 4. esse rei dependet
ab agente & forma, sic bonitas rei a fine.* Ac proinde amare &
colere DEUM, bonum quidem ex objecto, accedat vero
oportet, ut id fiat, non alio animo atque proposito, quam ut,
qua licet, Creatoris gloriam promoveamus, eidemque inter-
nam animi submissionem, gratamque infinitorum benefici-
orum memoriam declaremus. Utramque bonitatis speciem
cum Apostolus in cultu gentilium desideret, ideo illum de-
testatur: *nam loco DEI imaginem hominis & bestia coluerant, &
creaturas extulerant supra eum, qui condidit illas, nec, quantum
ad finem attinet, DEUM glorificaverant. Rom. Ca. 23. 25.*

Si XV. Tertiã bonitatis moralis speciem a modo agendi dedu-
cunt auctores, quem *circumstantiarum nomine comprehen-
dunt.*

dunt. Græci τῶν περιστασίων appellant, sumpto a Rhetoribus, ut videretur, vocabulo, qui peculiare quoddam causarum genus τῶν περιστασίων nomine efferunt, Quintiliano dicente; hoc genus argumentorum ducamus ex circumstantia, quia τῶν περιστασίων aliter dicere non possumus. *Libr. X. C. V.* Aristoteles, has circumstantias τὰ κρούα id est, *singula* appellat; haud dubie, quod singularia quasi actionis sint, ex quorum concursu, vel nova bonitatis & malitiæ species oriatur, vel mirifice augeatur. *Libr. III. C. II. Ethic.* Unde Vazquez colligit, *circumstantias non esse accidentaria extrinseca actionis; quæ ei tantum tribuant modum accidentarium, additum substantiæ ipsius; sed esse singularia aut circumstantias ad substantiam actionis & non modum accidentarium ipsius pertinentia. Dist. XXX. in Prim. Secund. p. 209.* Quamobrem non defunt, qui distinguunt circumstantias, in *essentiales & accidentales*. Ac priores quidem vocant, quæ ad actus honestatem, vel turpitudinem, omnino sunt necessariae, ac novam vel bonitatis, vel pravitatis speciem gignunt; Posteriores vero, quæ moralitatis actum augent saltem, vel imminuunt: quod de nos uberius informavit Dn. Præses in *Theol. Morali atque Casuistica*, nuper admodum finita. *P. II. Sect. II. Q. XII.* Sed nec de numero circumstantiarum inter se autores, qua veteres, qua moderni conveniunt. Rhetores enim, has circumstantias, quasi locos enumerant, adeoque *decem*, ut plurimum, sedes constituunt, ex quibus argumenta depromantur. Quem numerum alii vicissim excedunt, uti ex libellis methodicis notum est. Moralis autem Prudentiæ doctores, Aristotelem secuti, *septem* potissimum designant circumstantias, quarum in quolibet actu sese necessitas exserat. Ita enim Aristoteles præcipit, ut in quavis actione, observetur: *quis* seu *Quis*, deinde *quid* seu *quid*; ulterius, *ubi* seu *circa quid*; porro *quo* seu *quo* velut *instrumento*; præterea *quomodo*; amplius: *in quo*, scilicet *tempore* vel *loco*,
&

& denique *ἕνεκα τίνος*, *cujus gratia* suscipiatur *Arist. L. III. c. 2.*
 Scholastici autem, Thoma, ut Vazquezius notat, auctore,
 hoc versiculo, *τὰ περιστατικά* cujuscunque actionis comple-
 ctuntur: *Quis? Quia? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quo-*
modo? Quando? Nec multum discedunt ab Aristotele,
 nisi quod hic *περί τινος* *circa quid*, distinguant a circum-
 stantia, *quid*; illi vero *locum & tempus* separatim nume-
 rent, quæ tamen Philosophus *τῷ ἐν τίνι* involvit. Fateor
 sane, nec omnes *circumstantias*, hoc *πολυδουλλήτω* conti-
 neri, quod & jam pridem ab aliis observatum; nec *cau-*
sas ipsas, a *circumstantiis* satis distingui, quandoquidem *τὸ*
Quis? causam efficientem; *τὸ Cur? finem*; *τὸ Quid? Objectum?*
τὸ Quomodo? ipsam *formam*; tandem & ipsa *auxilia*, *cau-*
sam instrumentalem, seu *media* involvunt. Quo pacto non-
 nisi duæ *circumstantie*, proprie loquendo, superesse vi-
 dentur; scilicet *Ubi & quando*, seu *locus & tempus*. Atq; hinc
 est, quod adeo se fatigent Scholastici, in ipsa explicatione
 circumstantiarum. Nam per *τὸ Quid?* non *Objectum* auctio-
 nis, cuiusmodi est res aliena in furto, sed *quantitatem* indi-
 gitari volunt; utrum plus vel minus fur quidam surripu-
 erit; per *τὸ Cur?* autem, non *finem operantis*, qui cum *Inten-*
tione coincidat, sed *finem operis* intelligi existimant. Alii *In-*
tentionem ipsam distinguunt, & *proprie formaliterque* sum-
 ptam, prout *actum intendendi*, seu *motum voluntatis*, in fi-
 nem, per media tendendis, notat, ad *substantiam actionis*,
 ut nos supra, referunt; *materialiter* vero & *objective*, pro
re ipsa intenta, id est, pro fine, quem persequitur voluntas
 accepta, circumstantiis annumerant. Interim, quæcunq;
 vocis acceptio, locum inveniat, nullo tamen modo, ut re-
 cte concludit Sanderfonius, *Intentio sufficit ad hoc, ut actus ali-*
quis aliunde malus, fiat bonus. Tract. de Conscientia p. 54.

§. XVI. Utrique eo usque non sufficit *Intentio*. Nam,
 ut ut plena & perfecta videatur *actionis bonitatis interna*, ha-
 ctenus explicata; tamē ad normam rectitudinis examina

C

ta,

ta, sæpe adhuc defectibus laborat quamplurimis. Atque hæc illa *bonitas moralis extrinseca* est, quæ ex conformitate actus cum lege, ceu regula, sua æstimanda venit. Cum vero ratio sibi relicta, vix tam rectè vobis assequatur, *Rom. II, 14.* haud alia verior, vel ad dijudicandos errores accommodatior, regula existit, quam Lex, a Mose tradita, & a Christo repetita ac vindicata. Hæc enim ita perfecta est, ut nec *additionem* admittat, nec *detractionem*, *Deu. XII, 32.* In hac certe, vel rigidissimus Pharisæus perspicit, etiam *primos concupiscentiæ motus, cogitationes* item & *affectus exorbitantes*, peccatis accenseri, *Rom. VII, 7. Matt b. V, 27. Matt b. XV, 19, 20.* Hæc illa *lux semitis nostris*, quæ nullum non revelat peccatum, & quamvis transgressionem *avouias* seu *defectionis a Lege*, nomine describit. *1. Job, III, 4.*

§. XVII. Positis itaque his omnibus, bonæ actionis requisitis, rectum quidem officium, vel, ut Græci vocant, *κατόρθωμα*, hinc oritur, sed quia ex fide, profectum non est, nec *ευαγγελικῶς* bonum, nec dignum Christiano homine officium censeri debet. Nam *charitas ἐκπίστως ἀνυποκρίτως*, i. e. *ex fide non simulata*, est *1. Tim. I, 5.* Unde etiam fides per *charitatem operosa & efficax* dicitur. *Gal. V, 6.* Quin & *cor ipsum hominis, per fidem purificatur. Act. XV, 9.* Quo quidem fonte non purificato, quis rivulos sibi puriores polliceatur? Nam *impuris & infidelibus nihil purum est, sed polluta ipsorum mens & conscientia, Tit. I, 15.* Itaque Petrus, catenam virtutum nectens; primum quasi articulum, ceu anulum, facit *fidem, cui virtutem, totumque virtutum chora-gium* innectit, & dehinc colligit, has actiones *non inertes aut infructuosas esse, 2. Pet. I, 5, 6.* Ex quibus omnibus manifestum est, multo plura, ad officium, cum *moraliter, tum Evangelice* bonum, Deoque acceptum, requiri, quam *bonam illam*, quæ, in Sacrorum innovatione, prætexi solet *intentionem*. Id quod adeo primum, pro neganda hac *Quæstione* argumentum est, §. XIX.

§. XIIII. *Alterum*, quod hujusmodi Sacrorum Novatoribus opponendum, ex regula Paulina depromimus, quæ prohibetur, *non esse facienda mala, ut inde eveniant bona, Rom. III. 8.* Nimirum, docuerat Apostolus, *per injustitiam nostram, vel maxime commendari justitiam DEI. v. 5.* (ex acto videlicet *ἀνομιῶν* pro peccatis nostris,) *ipsoque hominum mendacio, veritatem DEI mirifice illustrari v. 7.* (Paganis scilicet de idololatria & superstitione, ex verbo DEI confictis.) Hinc irrisores & empæctæ inferebant; quid igitur causæ est, cur *ἀνομιῶν* & peccatum vitemus, unde tanta ad DEum justitiæ gloria redundet? & cur refugiamus idololatriam, atq; errores paganos, unde tam illustri reddatur DEI veritas? *agedum mala faciamus, ut hæc inde bona eveniant.* Quid ad hæc Apostolus? non verbis & disputationibus, cum iis agendum censet, qui blasphemabant veritatem cœlestem; sed satis ipsis elenchi erat, hanc detorsionem dixisse *blasphemiam; justamq; illorum damnationem*, qui sub boni propositi specie, mala quæcunq; committere æquum licitumq; putabant, *v. 8.* Itaq; ex mente Apostoli in hunc modum argumentamur: Omnis actio, quæ justam condemnationem meretur, summopere vitanda, & detestanda est. Atqui, *mala facere, in bonum eventum, e. gr. sacra turbare, ad promovendam DEI gloriam & hominum salutem*, hujusmodi est actio; igitur ex judicio Apostoli summopere vitanda, & detestanda est.

§. XIX. *Tertio*, id confirmatur ex sententia Christi, Pharisæos & Scribas redarguentis, qui frustra Deum coluisse dicuntur; *docentes doctrinas, quæ non nisi hominū mandata sunt. Matt. b. XV, v. 9.* Actionis bonitas, l. ex *Objecto* elucescebat: quandoquidem *cultus ipsius DEI* erat; nec deesse videbatur *recta intentio*, cum & gloriam Dei & salutem proximi haud obscure præ se ferrent. Sed, si ex vero rem dijudicemus, plane non ad regulam divinam normabatur cultus ille, quin, in super habito præcepto Dei, *de honorandis Parentibus*

traditionem quandam humanam introduxerant, de Parentibus, ob *κορβαί*, id est; *votum DEO praestitum*, aliquando non juvandis. Siquidem juramenti formula se obstrinxerant liberi, ut de dono sacro, (sive cibus, sive potus, sive quidvis aliud vitae humanae subsidium esset,) nihil quicquam Parentibus, vel maxime indigis, concederent, sed responderent: *donum hoc, jam DEO devotum est, atque ex hac pietate in DEUM plurimum utilitatis, ad te redundabit; DEUS enim si quando indigebimus, mihi & tibi, quod in eius gloriam impendere, cumulate rependet, Vid. Calov. in h. l.* Atque hoc pacto plane evertebant officium, quo filii parentibus obligantur, dicente Christo: *irritum fecistis praeceptum DEI, propter traditionem vestram, v. 6.* Nec proinde mediis peragebarur hic cultus, a Deo praescriptis, Servatore pergente: *docetis doctrinas, quae sunt praecepta hominum v. 9.* Unde proclive est colligere terminos: Quicumque actus est transgressio Praecepti divini, ille haud dubio peccaminosus est. Atqui DEI cultus ex bona *Intentione* susceptus, sed nec ad Legem divinam normatus, nec legitimis mediis peractus, est, transgressio Legis. Ergo cultus divinus, ex *Intentione bona*, nec legitimis mediis, peractus, peccaminosus est. Major per se patet: Minor vero ex verbis Christi conficitur: *vos transgredimini praeceptum DEI, propter traditionem vestram v. 3. 9.*

§. XX. Sed satis probationum est, in re tam manifesta, & jam ad liquidum producta. Nunc tandem, per institutionem, ex historia Haesiologica, quosdam, sive Sectarios & Fanaticos, sive Haeticos, ipsos, intuebimur, qui sub praetextu *bona Intentionis*, vel sacra immutarunt, vel finistri quicquam, in casu Religionis, admiserunt. Ordiamur a priscis, & cum modernis Ecclesiae Sectariis, rerum seriem finiamus. De Pharisaïs, quorum jam mentio facta, res in propatulo est; bona quippe Intentio, *ex illorum Zelo*, dum *Christi discipulos ex Synagogis ejiciebant, & ex studio cultu, quo se*

sese gratiam promerituros credebant, satis elucescit, sed quibus mediis hunc promoverunt cultum? certe non nisi *cruenda Christi confessorum caede; nam vos interfici- ent*, inquit Servator, & cultum se prestare DEO arbitrabuntur, *Job. XVI. 2.* Sed veram istius odii & persecutionis causam Servator *amisa* statuit; Ideo id facient, quod neque Patrem, neque me cognoverunt. Atque hi ipsi sunt, qui Zelum habent, & *κατ' ἐπιγνωσιν Rom. X. 2.* Ignorantes enim DEI justitiam, propriam sibi constituerunt justitiam, nec DEI justitiam, quae est ex fide, subditi fuerunt. *ib. v. 3.* in quem locum egregie commentatur B. Selneccerus: quantumvis Intentio bona sit, inquit, humano iudicio videaturque pia, religiosa, Zelis plena & ad optimum finem directa, & studium laude dignissimum sit, secundum arbitrii humani discretionem, ut vocant, delectum, iudicium, & censuram: tamen, si causa efficiens desit, hoc est, DEI voluntas, mandatum & verbum expressum non habetur, evanescit & confunditur omnis *ἰδελοδρηκεία*, electio, studium, opus, cultus, imo est *ἐδὲλυμα* & abominatio coram DEO, secundum illud: Frustra colunt me mandatis hominum. *Comm. in b. l. p. 237.*

§. XXI. Quod igitur, cultum Pharisaeorum deturpavit, *ἰδελοδρηκείας* & propriae justitiae studium, idem & Pseudo - Apostolorum causam suspectam reddidit. Hi enim ex Iudaismo conversi, observationem, cum Circumcisionis, tum Legis Moralis, ad salutem necessariam esse urgebant, *Act. XV. 1. Gal. V. 3.* Equidem Objectum hujus disceptationis divinum erat, ac per se laudabile; nec spernendus finis, qui intendebatur, ut per *νόμον* Legis Moisaicae, voluntati divinae satis fieret, itaque *νομικῶς*, actio non videbatur culpanda, praesertim, quod nemini Iudaeo utut converso, ante ipsum templi Hierosolymitani excidium, fas fuerit ritus & caeremonias negligere. Quandoquidem & Apostoli *horas precatationis observasse*, *Act. III. 1.*

nonnullos *circumcidisse*; *Act. XVI. 3.* aliquando ex præscripto Legis Mosaicæ, *votum fecisse, & caput rasisse*, leguntur, *Act. XIII. 18.* Sed si *ἰουδαϊκῶς*, perpendamus hanc contentionem, plane nova hæc molitio erat, & consilio DEI adversa: nam *οὐκ ἀπαρτίμενοι αὐτοῖς*, inquebant, *καὶ παραγγέλλειν τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως. c. XV, 5.* Quasi dicerent: oportere legem servari, neque solam Christi gratiam sufficere ad salutem, nisi propria simul iustitia, cum merito Christi conjungeretur. Quo ipso, ut notant Interpretes, *Syncretismum, Udaismi & Christianismi*, meditabantur. Sed iusto hos elencho stringit Apostolus: *Quid tentatis DEum* (id est, novum, & a consilio DEI alienum, quæritis salutis fundamentum?) *ut imponatur jugum super cervices discipulorum, quod neque Patres vestri, neq. nos portare potuimus?* addito simul aphorismo Evangelico: *credimus nos, per gratiam Jesu Christi, salvos futuros, quemadmodum & Patres vestri v. 11.*

§. XXII. Sed, dum in recensendis his sumus, mirum videri poterat, cur ad veteris peræque Fœderis exempla non respiciamus, & inde cum primis huic rei faciamus fidem. Nam sanctissimos etiam viros, ex *bona Intentione* gravissime aliquando lapsos fuisse, quotusquisque est, qui nesciat? Aaronem certe, nihil aliud, quam speciosus ille prætextus ad effabricandum Idolum, induxit. Animus quidem ipsi erat; populum duræ cervicis, compescere, & adeo amore *provi Idoli*, ceu publici monumenti, in officio, DEO præstando, retinere. Tantumque abest, ut verum DEO cultum denegarit, ut potius exstructo altari, ipsimet Jehovæ solennia parare, eidemque victimas, sub simulachro vituli fuforii, facere allaborarit: quasi, *pravo hoc medio*, majorem populi apostasiam cohibiturus, *Exod. XXXII, 23.* Verum quantopere ob hoc facinus exarsit

rit ira DEI ex horribili illa, qua tria virorum millia consumpta sunt, cæde perspicitur; v. v. Unde præclare admodum Brentius: *Quod deliquit Aaron*, inquit, *non fecit animo peccandi, sed optima, ut videbatur, opinione*, (Intentione) *videlicet, retinendi populam in officio, & ad cultum DEI assuescendum, adeoque DEum ipsum colendi; nihilominus quod fecit, tam horribile peccatum fuit, ut ab impiissima Idololatria & defectione a vero DEO, nihil distet. Quare ad bonas nostras opiniones, semper expavescamus; nec consentiamus in eas, nisi prius exploratas ad εὐαγγέλιον verbi, re ipsa comperiamus, cum verbo DEI convenire. Israelitæ bona opinione comburebant liberos per ignem Molocho, sed designabant impium & crudele homicidium. Judæi bona opinione, persequabantur Apostolos, & interficiebant sanctos, sed mittebant latrocinium. Non igitur juxta bonam opinionem, sed juxta verbum DEI de factis judicandum est, Comm. in Cap. XXXII. Exod. f. 147.*

§. XXIII. In similem prope Idololatriam, ex bona ut apparet opinione, incidit Gideon *Jud. IX. 26.* Nam & hic ipse ex inauribus, torquibus, aliisque ornamentis, ab hostibus reportatis, *Ephod*, seu cinctorium Sacerdotale, confici jussit; id est sacrum victoriæ monumentum, hujusmodi, quod filii DEI imaginem, veste sacerdotali indurâ retulit, quæ non spernenda conjectura est B. Schmidii, in h. l. *Intentionem certe optimam ac divinissimam Gideonis fuisse*, Brentius observat, *ad b. l.* Quod enim institutum divinius videri poterat, quam Filii DEI, qui toties apparuerat, colere memoriâ? & ad ejus cultum quoque populum excitare. Sed vel divinissima Intentione, si a verbo DEI recedat, & cultum meditetur, non mandatum, in Idololatriam manifestam exit. Nam ad ipsum attende exitum: *fornicatus est omnis Israel, cum Ephod, & cecidit Gideoni & omni domui ejus in laqueum.*
id

id est, extremam perniciem v. 27. Itaque hanc Intentionem, *superstitionum velamen*, ex vero appellat Schmidius; neque enim, inquit, ut bene sentias & bonum opereris sola bona Intentio requiritur. Quare per se tantum stare potest, non pro circumstantiis aliis, quin ipsa saepe bona Intentio, per malas alias circumstantias corrumpitur. Habuit Gideon bonam in Ephodo Intentionem, nihilominus Scriptura illum arguit. h.c.

§. XXIV. Nec aliud Idoli genus fuisse existimo quod in domo sua coluit Micha quidam, Ephraimita, *Jud. XVII. 1.* Nam & hoc Ephod appellat textus, quod insuper quibusdam *Theraphim*, id est, ministris DEI, seu diis minoribus, stipatum fuit, ut adeo & DEI summi & omnium Angelorum cultum, ædibus suis inclusisse videatur. Dux hujus facinoris foemina erat; nam mater ipsius Michæ votum fecerat, de mille & centum argenteis, huic idolo impendendis, quos quidem clam sustulerat filius, sed execrationibus matris deterretus, restituit ablatum, & in idololatriam consensit; sculptilibusque affabre factis, suum ipsius filium, Sacerdotem præfecit. Non putem hos Idololatrias eum in finem novum cultum instituisse, ut diis alienis, sed omnino ut vero DEO inservirent. *Jehova*, inquit mulier, *consecravi hoc argentum*; non Diis gentium v. 3. Sed omnis idolo *idololatriæ* tandem genitrix idololatriæ est, quocumque demum recti proposito coloretur. Observes enim hic transgressionem verbi divini, *de non faciendo sculptili*, quod latere non poterat Ephraimitas; observes contemptum publici Magistratus; cui cura Sacrorum incumbebat; *his enim diebus videbant, ac si non fuisset Rex in Israel, dum quilibet, quod rectum videbatur, faciebat, v. 6.* Itaque nec filius excusari potest, qui suasu Parentis ad Idololatriam defecit; nec mater ipsa, quæ in rem adeo

adeo vanas tot fecerat impensas; quandoquidem, *mulieri, in Ecclesia*, sive instituenda, sive innovanda, *tacendum est*, per Apostoli præceptum. *1. Cor. XIV. v. 34.*

§. XXV. Et, quid dicendum nobis de Jeroboamo, primo illo, post Regnum Israelitarum divisum, dominatore? *1. Reg. XII. 26.* De quo dubites, malone, an bono animo, ad res fidei innovandas accesserit? Nam veritus, ne populus Israel, hoc est, decem tribus, ad Rechabeamum, Regem Iuda, deficerent, si propter sacrificia Hierosolymam proficisci cogerentur; inuito de illis domi redinendis consilio, duos, in Samaria, vitulos aureos, erexit, quorum alterum, *in Bethel*, alterum, *in Dan*, collocavit, addito edicto, ut omnes Deum Israelis, ritu, inter Israelitas, recepto, sub hisce simulacris colerent, nec tam longinquo itinere, sibi ipsis molestiam crearent. Equidem haud deerat *πρόφασις bona intentionis*; quando non alios introducere Deos, sed tres colere Sacro-sanctæ Trinitatis Personas videri volebat: *Ecce*, inquebat, *Dii tui Israel יהוה אלהינו ישראל* qui te eduxerunt e terra *Egypti, v. 27.* Nec proinde aliter victimas fieri iussit, quam, uti in Lege Mosaica præceptum fuerat. DEum, inquebant Pseudo-Propheta, Jacobo apparuisse in Bethel, & cum eo locutum fuisse, adeoque non tantum Hierosolymis, sed ubique locorum adorari velle. Attamen, si unicam illam *recti Intentionem*, exceperis, quam plerique omnes interpretes Jeroboamo, tribuunt, reliqua omnia, adeo scandalosa erant, ut hunc Regem, quandam Principum impiorum imaginem dixeris, quorum mos est, veram Religionem, suam ad arbitrium, attemperare, ut dignitatem saltem, atque potentiam suam augeant stabiliantque. Nam præclara ipsi facta promissio fue-

D

rat,

rat, per Prophetam: *si audieris omnia, quae praecepero tibi & ambulabis in viis meis, ac feceris rectum in oculis meis, servando statuta mea, & praecepta mea, sicut fecit David servus meus; ero tecum, & aedificabo tibi domum stabilem, quemadmodum aedificavi Davidi, daboque tibi Israel* 1. Reg. XI. 38. Hoc DEI verbo insuper habito, rationi status tantum inserviebat, nec nisi τὸ χρηρὸν, seu utile, intendebat, ex retenta, intra Patriae fines, multitudine, sperandum. Præterea, solennia & festa pro lubitu instituebat, quasi honorem DEI, majori, quam hactenus factum, solertia propagaturus, causamque Religionis & pietatis fervidius multo acturus. v. 23. Tum & alios Sacerdotes conquirebat, qui novitatem cultus ferrent, eamque suis *πειθαιολογῶν* populo persvaderent, Levitis interim, cum nec approbare, nec adjuvare novitium hunc cultum vellent, in exilium pulsus; qui proinde sese Hierosolymam recipiebant, ut sincero, quod hic supererat, verbi ministerio fungerentur 2. Paral. XI. v. 14. Quid multis? talis erat Jeroboamus, qui, ex bona intentione, *malum perpetrarat coram Domino, & Israellem peccare fecerat.* 1. Reg. XVI. 19.

§. XXVI. Verum, his immorari diutius non licet, quin potius instituti nostri memores, ad Hæsiologiam Novi Testamenti revertimur, & in ipsomet *Simone mago*, sistimus exemplum, quo edoceamur, ad pessimum quandoque facinus, optimis aliquando mediis, Sectarios adspirare. Act. IIX. 9. Namque hic impostor, Philippo evangelizanti adhærebat, susceptoque Baptismo, gratiæ & salutis medio, inter recte credentes, nomen profitebatur. Conspectis autem Apostolorum miraculis, hic præstigiarum artifex, donum quoque miraculorum, quod alii per fidem conse-

consequabantur, sibi conferri cupiebat, quodque per hypocrisin, (ex impio quippe magno, factus nihilo melior Christianus) obtinere non poterat, oblata pecunia, emerari studebat. Petrus igitur perspecta fraude, *pecunia*, inquit, *tecum sit in perditionem, quod donum DEI, existimasti donis parari. ib.* Quæ vero causâ hujus anathematis? ἡ γὰρ καρδία σου ἔστιν ἰουδαία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, v. 21. non enim donum miraculorum quærebat, ut doctrinam Evangelii propagaret, sed ut quæstum inde faceret, majoremque sibi adjungeret multitudinem, adeoque auram popularem, inter Samaritanos captaret. v. 23.

§. XXVII. Jam non hæresin, sed integram Hæreticorum classẽ observo, quæ ex bona Intentione, imo, ex studio defendendæ ἀναμαρτυρίας Christi, in pestilentissimum errorem incidit, & veritatem humanæ Christi naturæ in dubium vocavit. Nimirum, erant prioribus Christi Seculis δοκῆται, seu φαντασιασταί, ideo sic dicti, quod humanam Christi naturam, nec veram, nec nostræ ὁμοσίου dicerent, sed imaginariam & fictam; eandemque, vel ex cælo allatam, vel ex aere & elementis conflata, vel specietenus adumbratam fuisse, contenderent. Hujusmodi erant πρόδρομοι ipsius Anti-Christi, qui, dicente Johanne, *non confitebantur Jesum Christum venisse in carnem 1. Ep. II. 22.* Ejusdem quoque furfuris erant Saturniliani, qui Irenæo teste, Christum revera non natum, sed *putative tantum hominem fuisse c. Hæres. L. l. c. XXIII.* vel, juxta Tertullianum, in *phantasmate tantum venisse*, tradebant. *Præscript. Hæret. c. XLVI.* Tales item Basilidiani, quorum assertum perinde impium erat, Christum *tantum phantasma fuisse, ac revera, non crucifixum, sed pro eo Simonem Cyrenæum mortem subiisse; quo de videndus Clem. Alex. L. IV. Strom. p. 368. item, L. VII. p.*

§ 49. Imprimis autem Valentiniani, hunc errorem tovebant, quando Christum e coelo detulisse corpus, ac per Mariam virginem, velut aquam per canalem, transisse, nec ex utero ejus quicquam assumpsisse, Epiphanio & Tertulliano autoribus, perhibentur. *vid. Epiph. Hæres. XXXI. §. 7. Tert. de Prascrip. C. XLIX.* Nec alieni hinc erant Carpocratiani, Heracleonitæ, Ophitæ, Cerdoniani, Marcionitæ, Manichæi & Priscillianistæ, quorum prodigiosas sententias, cum, qui Catalogus hæresium condidit, tum, qui in eosdem commentati sunt, ubertim exhibent, quo nomine eruditissima Dn. D. Ittigii, commentatio, quæ reliquis facile omnibus palmam præripit, hic commendanda est. Sæpe me torfit, tam pertinax Hæreticorum, in defendendo hujusmodi delirio, consensus, donec ex certaminibus, hætenus ageratis, cognoscere licuit, omnes hos Hæresiarchas, aut ex Schola Platonis, aut ex porticu Zenonis produisse, quorum utrorumque hypothesis erat: materiam, unde caro nostra originem ducit, omnis mali fontem, ipsiusque infernalis genii sobolem esse. Hac igitur hypothese suffulti, religioni sibi duxerunt, Christo corpus, ceu omnis pravitatis peccaminosæ receptaculum, tribuere. Proinde, ne Christum, cujusdam peccabilitatis insinularent, ipsius veritatem carnis inficiati sunt. *An igitur metus est, Arhanasius quærit, ne contagionem peccati sentiat, si ipse cum DEUS sit, verus & integer homo fiat? De Incarnat. Chr. T. 1. p. 27.* Itaque in hac causa Intentionem recti obtendunt: *Quomodo inquit, potest humana natura, in consuetudine peccandi versata, propagationem peccati recipiens, a peccato libera esse? est enim hoc impossibile, erit igitur Christus, ut alius quisquis, peccato obnoxius; apud eundem Arhanas. de Salut. Chr. Adv. p. 639.* Hinc est, Fulgentius inquit, quod Manichæus, in DEO vero,

veram

*veram carnem formidat credere, cum humanam carnem non
 vitio culpa, sed naturali credens proprietate pollutam, naturam
 malignam sibi mendaciter fingit, cum tantam virtutem tacus
 attribuit, ut si crediderit, verum Deum, veram carnis assum-
 sisse naturam, divinitatem, quam fallaci professione dicit inqui-
 nabilem, carnis non credat pollutionis expertem: Et ideo in
 Christo, carnis phantasiam credere maluit, quam naturam: Et
 dum infirmitatem humanam, ab illa susceptam, medicinali
 virtute, non vidit: semetipsum miser, a remedio salutis exclu-
 sit. L. I. C. V. ad Trasimund. p. 130. At, non decebat tenebras
 quærere, ad accendendam veritatem, quæ sua jam luce
 radiat, nec conveniebat, mysterium fidei, ex hypothe-
 si pagana adstruere; quandoquidem, ex hoc deliramen-
 to, Christi, & conceptio, & nativitas, passioque & cru-
 cifixio, adeoque meritum ejus universum, everteba-
 tur. Istiusmodi cogitationes, verba Athanasii sunt, nimia
 impietate scatent, nam cur in definiendo peccato, ex natura, pec-
 catum esse asseritis, idque ex opinione impiissimi Manichæi: hac
 dum sentitis, criminatores vos ostenditis opificii natura. De In-
 carnat. JES. Chr. p. 627.*

*§. XXVIII. Porro, & alia existit Hæreticorum co-
 hors, quos communi quodam nomine & vox salutavit
 antiquitas, eo, quod, vel animam, vel mentem ra-
 tionalem, Christum assumpsisse, inficiarentur; quem in
 censum Apollinaristæ præcipue veniunt, Dimoerita item,
 Eunominiani, &, qui per omnes fere orientis Ecclesias
 errorem propagarunt, Thimotheus atque Vitalis; sic ut
 Patavio judice: omnes propemodum hereses, quæ verum &
 Catholicum incarnationis dogma, labefactare conatæ sunt, ex
 Apollinaris fonte fluxerint. Dogmat. T. IV p. 24. Summa istius
 erroris huc redibat: Christum corpus tantum & vox suscepisse,
 aut si de anima irascibili & concupiscibili concederetur, mentem*

*tamen, siq̄ vñ non assumpsisse; sed λόγον ἡγεμονικόν hanc vicem
 supplevisse. Quo de vid, Theodoret. Fab. Heret. p. 40. &
 Sozom. L. II. c. XXXVI, item Vincent. Lirinens. contra
 Heres. CXVII. & XXI. Ecquid autem fuit, quod Apol-
 linarem, ejusque asseclas, in hunc errorem abripuit?
 Equidem e Platonica Philosophia haustum fuisse illum,
 Nemesius affirmat: quidam ait, ex quibus est Plotinus, aliud
 putant esse animam, & aliud mentem, statuentes, ex tribus velut
 constare hominem, ex corpore, anima & mente. Hos secutus est
 Apollinaris, Laodiceæ Episcopus. Hoc enim jacto fundamento
 sententia sua, reliqua, dogmati suo consentanea, superstruxit,
 De Nat. Hom. C. II, p. 622. Bibl. Patr. Sed ex Petavii iudi-
 cio, bona fuit Indentio: hoc modo inquit, consulere se Christi ἀνα-
 μνηστρια, id est, impeccabilitati putabant; quam tolli e me-
 dio stulte arbitrabantur, si mens inesse illius animæ diceretur.
 T. IV. Dogmat. p. 27. Ast, aliter de his orthodoxa judica-
 bat antiquitas. Nam, cum Apollinaristæ, apud Athana-
 sium, sic dimicarent: si omnia assumpsit Christus, omnino quo-
 que mentem, cogitandique vim humanam assumpsit: at qui im-
 possibile est, in humanis cogitationibus peccatum non versari:
 quomodo igitur Christus absque peccato erit? inane hoc effu-
 gium ex solido refellit Athanasius, quem vide, Lic. de Sa-
 lutar. Adv. Christi p. 637.*

*§. XXIX. Equidem, Sectariorum quampluri-
 mos, etiam ex malo animi proposito, causas Religionis in-
 novasse, quis dubitet? id quod nonnulli aliquando a-
 perte produnt; alii vero, ne bonæ intentionis laude
 excidant, callide diffimulant ac tegunt. Ita Nicolaitas,
 promiscuas mulierum consuetudines, aliasque permissiones ob-
 scænas admisisse, & ceu rem licitam docuisse, testantur Ire-
 neus. L. I. C. XXVII. & Epiphanius Heres. XXV. Sic & de Ba-
 filidianis constat, quod πᾶσις αἰσχροπραγίας τελεσται, seu
 omnis*

omnis fœditatis patratores fuerint, ut est apud Epiph. Hæres. XXIV. & Damasc. de Hæres. p. 286. in Monum Cotelerii. Carpocratianes quoque, refert Epiphanius, nihil aliud intendisse, quam ut sub Christi nomine, animos ad impia sua dogmata pertraherent, neque enim aliare, pergit, nobis similes sunt, quam quod solo Christiani nomine gloriantur, ut ementiti hujus vocabuli specie, improbiatē suam exerçant. Dicunt enim: *Quæ ab hominibus mala judicantur, ea minime mala esse, sed honesta natura; nihil enim natura malum esse, sed ab hominibus duntaxat prava censeri* Hæres. XXVII. §. 4. De Manichæis, juxta & Priscillianistis, supra quidem constitit, quod soleant prætextu boni propositi hæreses suas mirifice obvelare; at in pluribus tamen, pessima illorum intentio denudata fuit satis. Nam illi rejiciebant Veteris Testamenti Libros, hi autem admittebant, sed pravo utrinque instituto; ut videlicet, Legge Mosaica, vel rejecta, vel enervata, vitiis & delictis fræna laxarent. *Esti Vetus Testamentum Priscilliani se suscipere simulant, Manichæi refutant: ad unum tamen finem utrorumque tendit intentio; cum quod isti recipiendo corrumpunt, illi abdicando impugnant. In execrabilibus autem Mysteriis eorum, quæ quanto immundiora sunt, tanto diligentius occultantur, unum prorsus nefas est, una eademque obscœnitas & similis turpitudine. Quam etsi eloqui erubescimus, solidissimis tamen inquisitionibus indagatam, & Manichæorum, qui comprehensi sunt, confessionibus detectam, ad publicam fecimus, pervenire notitiam.* Ita Leo Magnus, velut de re comperta loquitur. *Epistol. Decret. p. 489.*

§. XXX. Quodsi tamen veras utrinque causas contendamus, multo plures existimem Sectarios, ex bona, quam ex mala intentione in errorem prolapsos fuisse, aut saltem bonum animum dolose obtendisse.

Nam

Nam ex solius sanctimonix, & bonorum operum studio, ad quod plerique omnes, ut ad saxum, adhærescunt, quot non hæreses & schismata prognata sunt? Scilicet hæc una propemodum *Gnosticorum* cura atque contentio fuit; ut ad majorem, cum illuminationem, tum integritatem morum pertingerent, quam tamen, ubi in sola lege, non in verbo Evangelii, quærerent, facta fidei jactura, in exitiosissimos errores inciderunt, velut ex *Hæresiologia* veterum constat. Conf. B. *Thomas. Orig. Hist. Phil. p. 47. seqq.* Nec multo levius, utut ex alio principio, errabant *Gnosmachi*, quippe, qui omnem Christianismi cognitionem accuratorem nihili faciebant, dicentes: *subervacaneum quid agere homines, qui cogitationes nonnullas in divinis exquirant Scripturis: nihil enim aliud querere, Deum a Christiano, nisi bonas actiones. Quocirca melius esse, ut simplicius quis incedat, nullumque dogma, ad scientiarum questiones pertinens, in vestiget. Damasc de Hæres. p: 322.* Quod si ad Pelaginos pergas, nihil his sanctius, nihil in virtutis studio rigidius fuit, adeo ut ipsimet Augustino, qui mores ipsorum probe noverat, *homines in speciem pii*, audiant: *non tales sunt, inquit quos facile contemnas; sed continenter videntes, atque in bonis operibus laudabiliter versantes Epist. CXX. c. 37.* Sed tamen, cum initium & progressum Christianismi, non ex gratia, sed ex solius naturæ viribus derivarent, adeoque hominem Christianum, vel sine Christi auxilio & merito perfectum fingerent, nihil isthac hæresi, Ecclesiæ exitiosius contigit, adeo; ut ex vero Theologi judicent, Pelagianos prima totius, qui hodie num viget, Papatus fundamenta jecisse. Uti passim Lutherus & Gerhardus. De Audianis gemina Epiphanius tradit. Nam *Audius, imprimis clarus fuit, inquit propter vitæ integri-*

*tegritatem & divinae fidei Zelum, & ardorem: qui cum saepe non-
nulla videret, quae in Ecclesiis peperam geruntur, Episcopos &
Presbyteros coram increpare, ac redarguere non verebatur,
& identidem monere: non debent haec isto modo fieri:
non ita haec administrare convenit, Heres. LXX. §. 1. At
tandem ex praepostero Reformationis studio in schi-
sma atque haeresin de lapsus est, famosamque Sectam
condidit, cuius ipse dux fuit; quo quidem exemplo
apud animum perpenso, Petavius inquit: *Hæc est via
trita plerorumque Hæresiarcharum, qui quovis seculo Ecclesie
bellum intulerunt. Hi enim hanc viam ingressi, initio defe-
ctiois fingebant se insensos esse vitis, quæ in disciplinam Ec-
clesiasticam irrepserant; fueruntque, qui bona & inculpato
animo primum ita se gerebant, at paulatim primorum consilio-
rum immemores, nec intra mediocritatem consistentes, ad
extrema delati eunt, ipsique se ardoribus immodici fervoris ab-
sumserunt. Is fuit finis infelicis illius Audii, de quo egit S.
Epiphanius. Exemplum hoc, pergit, attendere oportet nostros
illuminatos, qui tanto studio ardent revocandi Ecclesiam ad
veteres canones, quos violari usque adeo egre ferunt, non a
paucis, sed ab universo fidelium corpore. Inprimis vero o-
stendit, nuperum illum Arnaldinum ex eodem hoc
fonte manasse; Antonius enim Arnaldus, edito de fre-
quente communionem, libro, laxam nimis Ecclesie disci-
plinam emendare intendebat, cum communionem Ev-
charistiae nimis frequentem accusaret, ad quam quilibet,
non præmissa, quam antiqui Canones require-
rent, poenitentia, admitterentur. Initium igitur fecit a
poenitentia, verba Petavii sunt, quæ est preparatio necessa-
ria, ad disponendos animos nostros, ad sanctissimum totius Re-
ligionis Christianæ officium, communionem nimirum Eucharis-
tia. Cumque insignem abusum animadvertisset, in directio-
ne ejus**

E

ne ejus

ne ejus officii contendit, revocanda esse prisca Veteris Ecclesie instituta. Hoc est arcanum nova Reformationis mysterium, ad quod defendendum ingens hoc volumen conscripsit Arnaldus; in quo ostendit, non satis esse, ut digne ad communionem accedamus, si, confessi peccata nostra Sacerdoti, poenitentiam, ab eo nobis impositam, exsequuti fuerimus; sed præterea reverentia testificanda causa, aliquamdiu abstinendum a pane illo vitæ, & quam maxime vitandam formam illam veteris poenitentiae. Dogm. Theol. L. 1. c. 111. p. 221. Omitto demum Novatianos, quorum rigor, in emendanda Ecclesiae disciplina, peperit crudele dogma, de venia lapsis non impertienda; omitto Apostolicos, Angelicos, Anachoretas, Catharos, Evchetas, & si ad recentiores te convertas, Puritanos, Separatistas, Spirituales, Rigidistas, Fratres charitatis, & hujus furfuris plures, quorum vel nomina indicant, quam proclivi, ad emendationem vitæ, animo fuerint, sed, causis veræ doctrinæ insuper habitis, non nisi turbas seditionesque in Ecclesia excitarint.

§. XXXI. Cæterum & aliud quoddam malum ex prætensa recti Intentione subortum est. Erant in veteri Ecclesia, qui præclare sese meritos putabant; si in causis Religionis veritatem coelestem figmentis quibusdam adjuvarent, quo facilius doctrina Evangelii a gentium sapientibus reciperetur. Atque ex hoc fonte prognati sunt tot libri Anonymi, juxta & *Judei typografi*, quos cum ætas Apostolica, cum proxima imprimis viderunt. Hujusmodi sunt *oracula Sibyllina*, nec non Scripta pagano-Christiana, quæ Mercurii Trismegisti nomine circumferuntur: in quibus, negari non potest, capita Religionis quam plurima contineri, & verbis ita perspicuis explicari, ut lectorem, Christiana fide imbutum, facile occupent. Nec satis fuit Paganis aucto-

auctoribus hujusmodi scētis supponere; sed & sub ipsius *Christi, Mariæ virginis & Apostolorum* nominibus, spurri quidam Libri, editi leguntur. Uti sunt: *Epistola Christi ad Abgarum, S. Mariæ Epistola ad Ignatium, ad Messanenſes, ad Florentinos*; tum & *Evangelium Petri, Thomæ, Philippi, Andreae, Matthiæ*; itemque *Prot-Evangelium Jacobi*, ut nihil de *Actis & Apocalypſibus Pſeudo-Apoſtolicis* addam, de quibus elegantissima Dissertatione egit Vener. D. Ittigius, in *Appendice Dissertationum de Hæresiarchis*; sigillatim vero, spuria hæc monumenta, edit *Dn. Fabricius, in Apocryphis Novi Testamenti*. Tametsi vero nonnulla horum ab Hæreticis conficta sint, ad veritatem Religionis enervandum; quamplurima tamen hujus generis, a Christianæ Religionis assertoribus, inventa fuisse constat, ut ut causas veritatis cœlestis adjuvarent. Verum, utat pium hoc propositum laudem mereatur, tamen *veritas DEI per mendacium excellere non debet in ipsius gloriam, Rom III. 7.* Erant enim hi viri nimium ἐλιγώτιστοι, tamque pusillæ fidei, ut verbum DEI inefficax esse crederent; nisi Regnum Christi mendaciis simul promoveretur. In quam sententiam eruditissimus Casaubonus, recensitis quibusdam veterum ἑσθηπυράφοις, scite atque sapienter; *laudo propositum, inquit, consilium vehementer improbo, & toto pectore detestor. Facit enim veritati injuriam, qui falso patrocinio, hoc est, ope Diaboli, putat illam habere opus. Exerc. I. p. 66.*

§. XXXII. Sed linquamus tandem vetera, & de statu Ecclesiæ moderno videamus. Si enim Pontificios respicias, solent illi, ceu constat, singularem quandam *methodum dirigende Intentionis* præscribere, quam in eo collocant, ut in suis quisque actionibus, licitum aliquem finem intendat, & actionem per se pravam,

innoxio quodam fine emendet. Nos, inquiunt, pro virili
homines ab illicitis rebus absteremus; at ubi actum impedire
non possumus, saltem intentionem ipsam eo dirigimus, ut a-
ctionem per se nocentem, emendet finis intentus, apud Mon-
tal. in Liter. Provinc. Epist. 7. Tum vero ad bonam Inten-
tionem sæpius provocant Pontificii, ubi in defenden-
dis fidei erroribus occupantur. Sic in controversia,
de Traditionibus humanis; Nos, inquiunt, bona mente,
consilio sancto, propositoque pio nitimur, atque nostris doctri-
nis, homines signiores, velut quibusdam igniculis accendimus,
& in servitutem DEI erigimus, apud Carolostadium, de
Canonicis Scripturis, p. 9. Sic iterum, de cultu imaginum,
a Chemnirio confutati, subinde repetunt illud axio-
ma: Quicquid in nomine Domini, ad ejus honorem & venera-
tionem fit, id non potest non sanctum, pium & DEO placi-
tum esse. Cum igitur imagines fiant, colantur & adorentur,
ea opinione, quod homines existiment, se hoc modo DEO gra-
tum cultum prestare, quis hoc, quod bona Intentione fit,
damnare audebit? Ad quod cordate responder Chemni-
tius: ex hoc aximate non gentes tantum: verum etiam Ju-
dei, Idololatriam suam extruxerunt, & inde eam, contra o-
mnium Prophetarum monitiones justificarunt. Sed DEUS
expresse de cultu suo divino dicit: non faciatis singuli,
quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio
tibi, hoc tantum facies DEO tuo, non declines, vel
ad dextram, neclad sinistram, nec addas aliquid, nec
detrahas. Exam. Concil. Trid. p. 698. f. Porro, si quæ-
ras, cur votis monasticis conscientias constringant &
onerent; ex bona opinione id fieri, respondent. In-
venies eos, inquit Lutherus, hac opinione impii obsessos,
quod arbitrentur, gratiam Baptismi irritam factam, & jam
secunda tabula pœnitentiæ naufragium evadendum esse, ideo
quæren-

querendum per votivum vivendi genus; non solum ut boni fiant
& peccata doceant, sed & abundantius pœniteant, & ceteris
Christianis, meliores fiant. De *Vot. Monast.* T. II. *Jenens.* p. 514.
Iterum quæriti, cur Monachis & Clericis suis, conju-
gio interdican? paratum hoc denuo effugium ha-
bent: scilicet, ut muneribus sacris, studio orationis & officio
pastorali eo melius vacare possint. Bellarm. *L. I. de Cler.* c. 19.
Denuo sollicitati, cur Laicis, in Eucharistia calicem
subtrahant? respondent; ne qua sanguinis Christi gutta
in terram effundatur. Tandem rogati, cur fabulam
purgatorii excogitarint? non dubitant bonam intentio-
nem prætere, ut Christiani eo facilius in officio reti-
neantur. Quid multis? Hoc fundamento maxima pars
cultuum Pontificiorum stat, corruique, sicut & Judeorum
superstitio, uti præclare judicat Selneccerus, *Comment. Epist.*
ad Rom. pag. 230.

§. XXXIII. Pergo ad Reformatorum cœtum, qui bo-
nam Intentionem, veluti σοφὸν πάρανον, hodiè adhibent, ad
studium concordie Ecclesiasticæ promovendum. Ne-
què enim quenquam inter ἐπιστολικῶν, sive veteres, sive
modernos, fore existimem, qui non, ut utraq̃ue Ec-
clesiæ in unitatem fidei coeant, votis omnibus exopta-
rit, seriatimque animi sententia quæsierit. Sed, num sin-
cera illa & sine fuce Intentio sit, ipsaque media, quæ in-
dicata sunt hætenus, ad hunc finem obtinendum suf-
ficient; de eo jam pridem est dubitatum. Alii enim id
quærent, ut una pars in alterius castra transeat, id est,
succumbat & tesseram abjiciat; alii eo pertendunt, ut
uterque cœtus, in mutuam tolerantiam & societatem
concedat; alii communis adversarii oppressionem
regniq̃ue amplitudinem, ex hac animorum conjun-
ctione, sibi promittunt. Quorum omnium institutum,

vereor, ut vel ex rectitudine morali defendi possit. Quandoquidem *illi* Ecclesiae nostrae, cui tamen veritatis laudem tribuunt, totalem extirpationem; *isti* nonnisi verissimum Syncretismum intendunt, in tot iterum sectas abiturum, quot de recta fide opiniones in Ecclesia tolerantur; *hi* denique rationem status animo praecipiant, adeoque, vim unitam, quovis hoste & regni invasore superiorem fore, confidunt. Nec magis *media*, quibus hunc suum finem se consecuturos putant, nobis probantur; cujusmodi sunt: *Causas Religionis in medio relinquere, nec, celebratis conciliis, definire: controversias hactenus agitas, nec ad fundamentum fidei, nec ad veritatem, quae alicujus momenti sit, referre: elenctum porro nominalem prostrigare: disputationibus & scriptis irenicis, quae scapham scapham appellant, obicem ponere; & denique non Theologicis, sed Politicis, & viris secularibus, causas fidei decidendas relinquere. Paucis: seclusa veritatis investigatione, ad quandam utriusque partis conteserationem proflire. Quotquot enim hactenus libelli irenici, vel re-cto, vel aperto Marte, prodierunt, nonnisi retiatendunt incautis, & ad inescandam multitudinem compositi sunt. Ignavus igitur sit oportet, ac nimium simplex, qui hastam abjiciat, & ex possessione veritatis, quam nobis tot publicae illorum confessiones asseruere, deturbari sese pariat.*

§. XXXIV. Nunc universa Fanaticorum turba, ante oculos versatur, de quibus multo quam notissimum est, quod errores suos, nonnisi specie pietatis & bonae Intentionis disseminent. Sive enim Anabaptistas, sive Memnonistas, sive Quackeros, sive Boemistas, & quascunque hujus generis cohortes, respicias, tantum omnes zelum, tamque splendidam praese ferunt pietatem, ut dubium hinc
mo-

moveatur: *an non hereticorum opera* (quod nomen utique merentur, qui naufragium fidei fecerunt) *vere bona sint, Deoq; placeant?* Antesignanus quidem id genus hominum in exemplum nobis sinit, juxta quod nostros emendare mores conveniat. At sano Theologo indigna ista quidem assertio est, cum, vel in Baalitis, vel ipsis Phariseis, multo fervidius fuerit bonorum operum studium, & tamen *imitari illud prohibet Christus, Matth. XXIII. 3.* non enim viva, sed mortua sunt Ecclesiae membra, a quibus bonos fructus expectare perinde *ἀδύνατον* est; atque *a spinis uvas colligere. Matth. VII. 16. vid. Calov. Exegem. A. C. A. VI. c. 1. 88.*

§. XXXV. Denique, si totum, qui hodie Ecclesiam infestat Pietismum, perquiras, ecquid aliud, quam schisma est, quod *bona quidem Intentio* genuit, at *illicita haecenus media* soverunt. Prope fascinatus est orbis isthac *ωροσδοξία*, ut quosvis errores, & quantacunque crimina bonae Intentionis velamento tegat. Equidem recti propositum studiumque pietatis satis indicant *pia illa desideria*, ab hujus sectae auctore edita, quando nonnisi emendationem vitae, & propagationem Christianismi ostentant, quam tamen mediis, ad hunc scopum delectis, contaminant, atque depravant. Quin imo, ne *Intentionem* quidem *puram atque sinceram* fuisse, etiam illi odorati sunt, qui ex Scholis ejus prodierant. Sic enim Wincklerus, P. Hamburgensis: *Die Haupt-Summa in diesem Werk ist der Chiliasmus; Das ist/ die Krone / wornach man ziehet/ die Nebenabsicht ist die Beredung zur Einfalt/ und die Frucht ist leider Spaltung. Im Bedenck. über der specie Facti Petersen. p. m.* Quam tamen culpam *bonae Intentionis* praetextu sic elevat magister: *Was D. Petersen betrifft/ habe ich an seiner gründlichen*
Gots

Gottesfurcht/ Aufsechtigkeit/ und redlichen Intention, in al-
len Stücken/ göttliche Ehre/ und der Menschen Heil zu befördern/
die wenigste Ursach zu zweiffeln. D. Spen. Bedend. S. 2.
Quicquid tandem sit de bonitate Intentionis: ipsa etiam
media, hactenus explorata, fini non congruunt, quin potius
eidem adversantur. Ecquem enim fructum perpere-
runt *privata illa collegia pietatis?* quorum scopo sese exci-
disse, auctor ipse, paulo ante obitum, fassus est: in meis
collegiis habe ich den verhofften Nutzen/ aus mehreeren Ursa-
chen nicht erhalten: *Curr. vit. a Spen. p. 32.* Quid utilitatis aut
incrementi ad Christianismum attulit hypothesis: *De non-
dum impletis Prophetarum vaticiniis?* ex qua, cum Atheos,
cum Judæos, sese convicturum putabat? *si indulgeretur. sci-
licet, restare maximam illorum partem, in Christi reditu, ad re-
gnum millenarium, implendam.* Hoffm. Besß. 3. p. 170. Imo, quo
successu homines a securitate revocati sunt, *efficit illo gra-
tia divina termino?* quod perpetuum illorum effugium est.
Annon perinde hoc esse dixeris, quam *hominum salutem,*
per fas & nefas promovere velle? uti loquitur Dn. D. Ittrigius,
Concione Dom. Mis. sub fin. Sane, *abrogatio Librorum Symbolicorum,*
*Systematum Theol. & Studii Philosophici; ac surrogatio Theologiae my-
stica, id est, Christiano-pagane; abolitio confessionis privatae, commen-
datio librorum fanaticorum, & sexcenta hujusmodi media, tantum
abest, ut Christianismum promoverint, ut potius ad præsen-
tissimum schisma munierint viam. Num vero bona Intentione,*
hanc pravitatem mediorum exculpaveris? minime vero. *Ut
enim Intentio recte scribendi, admissum sphalma, non vertit in
orthographiam; nec Intentio recte dicendi barbarismum, aut so-
læcismum, mutat in latinam dictionem: ita nec Intentio recte
docendi, & verum Christianismum promovendi, id præstat, ut
Solæcismus, aut quicumque error, in causa fidei admissus,
quonquam a culpa liberet. Id quod erat*
nobis ostendendum.

S. D. G.

ED - Beg 2002

01 A 6739

ULB Halle
003 096 896

ULB Sachsen-Anhalt
Anschrieben

datum: 2008

Sb.

D.

Reh. ✓

46
J.H.

19

^{Q. D.}
DISPUTATIO

^D
BON

TENTI

PLERORUMQUE
CTARIORUM

QUANTUM

SUB AUS

RECTORIS MAGNI
SERENISSIMI PRINCIPIS

DN. FRIDERICI

ELECT. SAX.

ETC. ETC.

P R A E

DN. JO. GEORGII

SS. THEOL. D. ET P. P. CON

ET ACADEM. B

DOMINO PATRONO, A

per omne vitæ sp

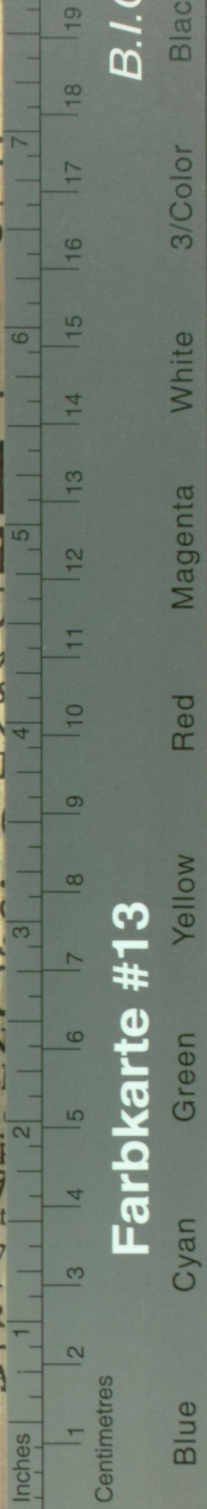
Ad diem

tuebit

BALTHASAR GEY

AUCTOR ET R

Recusa, A

Farbkarte #13

B.I.C.

